

WOJCIECH KILARSKI
Uniwersytet Wrocławski

NOWY SYSTEM SĄDOWEGO ROZSTRZYGANIA SPORÓW PRACOWNICZYCH W ORGANIZACJI NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

1. WPROWADZENIE

Zgodnie z obecnym stanem rozwoju systemu praw człowieka, każdemu człowiekowi przysługuje prawo do odwołania się w drodze sądowej od decyzji jego dotyczącej¹. Uprawnienie to przysługuje niewątpliwie także funkcjonariuszom międzynarodowym, mimo ich specjalnego statusu prawnego. Właściwie od momentu pojawienia się w obrocie międzynarodowym organizacji międzynarodowych problem możliwości odwołania się, w przypadku konfliktu, przez funkcjonariuszy do sądów był dyskutowany. W związku z immunitetem jurysdykcyjnym przysługującym organizacjom międzynarodowym jedyną możliwością było utworzenie takich sądów w ramach instytucjonalnych samej organizacji². Już w czasie funkcjonowania Ligi Narodów pojawił się pierwszy taki organ sądowy — Trybunał Administracyjny Ligi Narodów³. Co charakterystyczne, obejmował on zakresem podmiotowym swej jurysdykcji nie tylko funkcjonariuszy Ligi Narodów, ale także Międzynarodowej Organizacji Pracy i Funduszu Emerytalnego oraz, w nieco odmiennej formule, Międzynarodowego Instytutu Współpracy Intelktualnej, Międzynarodowego Biura ds. Uchodźców i Międzynarodowego Instytutu Kinematografii Edukacyjnej⁴. W dwudziesto-

¹ Prawo to potwierdzają wszystkie konwencje, zarówno o charakterze uniwersalnym, jak i regionalnym.

² A. Plantey, F. Loriot, *Fonction publique internationale. Organisations mondiales et européennes*, Paris 2005, s. 403.

³ Szerzej na temat powołania Trybunału Administracyjnego Ligi Narodów zob. C.F. Amerasinghe, *The Law of the International Civil Service (as Applied by International Administrative Tribunals)*, t. 1, 1994, s. 49–53.

⁴ *Ibidem*, s. 52.

leciu międzywojennym ustanowiono jeszcze jeden organ umożliwiający funkcjonariuszom międzynarodowym odwołanie w drodze sądowej — Trybunał Administracyjny Międzynarodowego Instytutu Rolnego⁵. Zatem już w początkach istnienia organizacji międzynarodowych droga sądowa była w miarę dostępna przynajmniej dla części funkcjonariuszy międzynarodowych. Wydawało się więc, że takie uprawnienie będzie przysługiwało także urzędnikom Organizacji Narodów Zjednoczonych od samego początku istnienia tej organizacji. Tak się jednak nie stało. Utworzenie stosownej instytucji wymagało prawie pięciu lat prac. Koniec końców⁶ Zgromadzenie Ogólne ONZ w rezolucji 351 (IV) z 24 listopada 1949 r.⁷ powołało do życia Trybunał Administracyjny ONZ (TAONZ). Rozpoczął on swoje funkcjonowanie od 1 stycznia 1950 r. i działa do dziś⁸. Funkcjonariusze ONZ mają zatem możliwość wszczęcia procedury sądowej, jeżeli w trybie postępowania wewnętrznego odwoławczego⁹ nie uzyskają satysfakcjonującego ich rozstrzygnięcia.

2. PODSTAWOWE ZASADY DZIAŁANIA TAONZ

Trybunał Administracyjny ONZ funkcjonuje na podstawie statutu¹⁰ (przyjętego w przywoływanej już rezolucji 351 (IV) Zgromadzenia Ogólnego) oraz regulaminu z 7 czerwca 1950 r.¹¹

Trybunał Administracyjny ONZ składa się z siedmiu członków, przy czym nie może w nim zasiadać jednocześnie dwu obywateli tego samego państwa. Statut wskazuje, że kandydat na członka musi posiadać doświadczenie sądowe w zakresie prawa administracyjnego lub równorzędnego w wymiarze sprawiedliwości państwa pochodzenia kandydata¹². Ani statut, ani regulamin trybunału nie formułują żadnych dodatkowych warunków, jakim winien odpowiadać kan-

⁵ G. Grabowska, *Funkcjonariusze międzynarodowi*, Katowice 1988, s. 109–110.

⁶ Szerzej na temat procesu tworzenia TAONZ zob. C.F. Amerasinghe, *op. cit.*, s. 53–57.

⁷ Tekst tej, a także innych rezolucji Zgromadzenia Ogólnego dostępny na <http://www.un.org/documents/resga.htm>.

⁸ W okresie od 1950 r. zasady funkcjonowania TAONZ były siedmiokrotnie zmieniane poprzez wprowadzanie nowelizacji do statutu trybunału.

⁹ Szerzej na temat wewnętrznego postępowania odwoławczego w ONZ zob. G. Grabowska, *op. cit.*, s. 99–107.

¹⁰ Aktualny tekst statutu dostępny na <http://untreaty.un.org/UNAT/Statute.htm>.

¹¹ Regulamin ten był do dziś zmieniany dziesięciokrotnie; aktualny tekst regulaminu dostępny na: <http://untreaty.un.org/UNAT/Rules.htm>.

¹² Art. 3 ust. 1 statutu TAONZ.

dydat¹³. Członków trybunału wybiera Zgromadzenie Ogólne ONZ na czteroletnią kadencję z możliwością jednokrotnej reelekcji¹⁴.

Co do zasady stroną skarżącą mogą być członkowie personelu Sekretariatu ONZ¹⁵. Poza tą główną grupą do złożenia skarg uprawnieni są byli członkowie personelu lub byli urzędnicy oraz każda osoba, która wstąpiła w ich prawa po ich śmierci¹⁶. Nadto trybunał jest kompetentny do przyjmowania i rozpatrywania skarg tzw. osób uprawnionych¹⁷. Wreszcie statut TAONZ¹⁸ rozszerza jego kompetencję na pracowników Sekretariatu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, Sekretariatu Międzynarodowego Trybunału Prawa Morza i Międzynarodowej Organizacji Dna Morza oraz pracowników organizacji zrzeszonych we Wspólnym Funduszu Emerytalnym Personelu ONZ¹⁹ w zakresie decyzji wydawanych przez jego Radę Administracyjną²⁰.

W zakresie przedmiotowym jurysdykcji TAONZ mieści się ocena zgodności decyzji, wydawanych przez organy organizacji objętych zakresem podmiotowym, z obowiązującymi w danej organizacji przepisami statuującymi tzw. prawo urzędnicze²¹. Przy czym TAONZ nie jest właściwy rozstrzygać spraw, w których przedmiot skargi powstał przed 1 stycznia 1950 r., a więc przed dniem formalnego powołania tego trybunału.

Zasadniczo, w ramach postępowania, poszczególne sprawy rozpoznawane są przez składy trzyosobowe²², wyznaczane przez prezesa TAONZ. Posiedzenia składów orzekających odbywają się pod przewodnictwem prezesa lub wiceprezesa²³.

¹³ Rację ma G. Grabowska, pisząc, że stan taki wynika z oczywistości pewnych cech niezbędnych do zasiadania w tego rodzaju organach, z drugiej zaś strony pozostawia zupełną i wyłączną swobodę oceny danego kandydata przez organy powołujące — G. Grabowska, *op. cit.*, s. 114.

¹⁴ Art. 3 ust. 2 statutu TAONZ.

¹⁵ Art. 2 ust. 1 statutu TAONZ.

¹⁶ Art. 2 ust. 2 lit. a statutu TAONZ.

¹⁷ Art. 2 ust. 2 lit. b statutu TAONZ.

¹⁸ Art. 14 ust. 1, 2 statutu TAONZ.

¹⁹ Obecnie poza samym ONZ, w funduszu zrzeszonych jest 21 organizacji. Strona internetowa funduszu: www.unjspf.org.

²⁰ Art. 14 ust. 3 i 4 statutu TAONZ pozwala nadto na rozszerzenie zakresu podmiotowego kompetencji trybunału w drodze specjalnych porozumień na organizacje wyspecjalizowane ONZ oraz na organizacje międzynarodowe i inne podmioty powołane na podstawie umowy międzynarodowej, uczestniczące we wspólnym systemie warunków zatrudnienia (system taki tworzony jest przez Międzynarodową Komisję Służby Cywilnej — ICSC, obecnie uczestniczą w nim 23 podmioty, w których pracuje ponad 58 tysięcy osób. Więcej na temat tego systemu na <http://icsc.un.org>).

²¹ Art. 2 ust. 1 statutu TAONZ.

²² Prezes trybunału może wyznaczyć także jednego lub więcej członków trybunału jako zastępców dla członków składu orzekającego — art. 6 ust. 1 regulaminu TAONZ.

²³ Art. 3 ust. 1 regulaminu TAONZ.

Skuteczne wniesienie skargi (tzn. tak, aby została uznana za dopuszczalną) wymaga wcześniejszego wyczerpania wewnętrznej procedury odwoławczej w ramach przepisów właściwych dla organizacji, przeciwko której wszczyna się postępowanie. Wszczęcie postępowania bez wyczerpania procedury odwoławczej jest jedynie możliwe za wspólną zgodą Sekretarza Generalnego ONZ i osoby skarżącej²⁴. Wszczęcie postępowania będzie skuteczne, jeżeli wniesienie skargi lub wniosku nastąpi w terminie 90 dni od notyfikowania ostatecznej decyzji w wewnętrznym postępowaniu odwoławczym. Istnieje jednak możliwość przedłużenia terminu do roku, jeżeli wniosek został sporządzony przez spadkobierców lub kuratora członka personelu²⁵.

Na postępowanie przed trybunałem składa się faza pisemna i może składać się faza ustna. Dopuszczenie bowiem do przeprowadzenia fazy ustnej należy do kompetencji własnej TAONZ. Decyduje o tym przewodniczący składu orzekającego z własnej inicjatywy lub jeśli uzna wniosek strony w tym zakresie²⁶.

Regulamin TAONZ²⁷ przewiduje dwie sesje zwyczajne w ciągu roku — w drugim i czwartym kwartale. Dopuszcza się także możliwość zwołania sesji nadzwyczajnych, jeżeli jest to uzasadnione liczbą lub pilnością spraw. O konkretnych datach i miejscu odbycia sesji decyduje prezes po konsultacji z sekretarzem wykonawczym²⁸.

Wyroki TAONZ zapadają większością głosów²⁹ i muszą być uzasadnione³⁰. Wydawane są w dwóch oryginałach przechowywanych w archiwum Sekretariatu ONZ, stronom zaś doręcza się kopie³¹.

W przypadku orzekania na korzyść strony skarżącej, a więc uznając wniosek lub skargę za uzasadnioną, trybunał zarządza co do zasady albo anulowanie przedmiotowej decyzji, albo wykonanie zobowiązania, które ciążyło na stronie pozwanej, a nie zostało wykonane³². Uzyskanie natomiast odszkodowania jest znacznie trudniejsze. TAONZ nie ma bowiem kompetencji do przyznawania odszkodowania. Decyzję w tym zakresie podejmuje Sekretarz Generalny ONZ. Jeżeli jest ona pozytywna, rolą TAONZ jest jedynie ustalenie wysokości takiego odszkodowania, przy czym, co do zasady, jedynie do limitu ustalonego na poziomie dwuletniej podstawowej pensji netto wnioskodawcy³³.

²⁴ Art. 7 ust. 1 statutu TAONZ.

²⁵ Art. 7 ust. 4 statutu TAONZ.

²⁶ Art. 15 ust. 1 regulaminu TAONZ.

²⁷ Art. 6 ust. 2 regulaminu TAONZ.

²⁸ Art. 6 ust. 4 regulaminu TAONZ.

²⁹ Art. 11 ust. 1 statutu TAONZ.

³⁰ Art. 11 ust. 3 statutu TAONZ.

³¹ Art. 11 ust. 4, 5 statutu TAONZ.

³² Art. 10 ust. 1 statutu TAONZ.

³³ Art. 10 ust. 1 statutu TAONZ. Szerzej na temat środków naprawczych orzekanych przez TAONZ zob. C.F. Amerasinghe, *op. cit.*, s. 480–503.

Wyroki wydawane przez TAONZ są ostateczne i nieodwołalne³⁴. Co za tym idzie, nie podlegają zwykłym procedurom odwoławczym, a możliwe jest skorzystanie jedynie z nadzwyczajnego środka w postaci rewizji. Uprawniony do jej złożenia jest Sekretarz Generalny ONZ lub wnioskodawca. Rewizję można złożyć w związku z ujawnieniem faktu o decydującym znaczeniu, który nie był znany w chwili wydania wyroku ani trybunałowi, ani stronie wnoszącej rewizję, chyba że nieznanomość tego faktu wynikała z niedbalstwa. Rewizję należy złożyć w ciągu trzydziestu dni od odkrycia tego faktu, ale nie później niż rok od wydania wyroku.

3. ZAŁOŻENIA NOWEGO SYSTEMU

Trybunał Administracyjny ONZ od prawie sześćdziesięciu lat funkcjonuje w prawie niezmienionej formule, co spowodowało, że nie odpowiada on, a także cały system tzw. wewnętrznego wymiaru sprawiedliwości ONZ wymaganiom stawianym obecnie w odniesieniu do dochodzenia swych praw przez podmioty indywidualne. Dlatego też na forum ONZ rozpoczęto prace zmierzające do przeprowadzenia bardzo szerokiej reformy dotyczącej zarządzania wewnętrznym wymiarem sprawiedliwości ONZ. Niezwykle istotnym, choć nie jedynym, elementem tej reformy stało się przemodelowanie sądowej drogi rozstrzygania sporów funkcjonariuszy z organizacją. Początek formalnej drogi dało Zgromadzenie Ogólne ONZ w rezolucji 55/258, w której zażądało od Sekretarza Generalnego ONZ raportu w sprawie wyników funkcjonowania Wspólnej Rady Odwoławczej ONZ³⁵. Następnie, na kolejnych swoich sesjach, Zgromadzenie Ogólne zażądało takich informacji na temat innych organów działających w sferze wewnętrznego wymiaru sprawiedliwości ONZ³⁶. Otrzymane informacje skłoniły Zgromadzenie Ogólne do podjęcia decyzji o powołaniu przez Sekretarza Generalnego ONZ panelu niezależnych ekspertów, którego zadaniem było przygotowanie propozycji zmian w zakresie wewnętrznego wymiaru sprawiedliwości. Panel ten przedstawił swój raport na 61. sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ³⁷. Raport stał się podstawą dalszych prac prowadzonych na forum Piątego i Szóstego Komitetu ONZ. Wnioski z prac tych komitetów posłużyły do podjęcia szeregu decyzji przez Zgromadzenie Ogólne ONZ podczas 62. sesji³⁸. Ponieważ jednak nie udało się

³⁴ Art. 11 ust. 2 statutu TAONZ.

³⁵ Jest to wewnętrzny organ rozpatrujący odwołania od decyzji dotyczących pracowników ONZ — zob. szerzej G. Grabowska, *op. cit.*, s. 101–103.

³⁶ Zob. rezolucje 57/307 i 59/283 Zgromadzenia Ogólnego.

³⁷ *Report of the Redesign Panel on the United Nations system of administration of justice* — dokument A/61/205, dostępny na <http://www.un.org/law/administrationofjustice/>.

³⁸ Zob. rezolucję 62/228 z 22 listopada 2007 r.

dotrzymać ustalonej daty wprowadzenia nowego systemu sądowego rozstrzygnięcia sporów (miało się to stać z dniem 1 stycznia 2009 r.), Zgromadzenie Ogólne ONZ musiało zająć się wprowadzaniem reformy także na swojej kolejnej, 63. sesji. Przyjęte podczas niej decyzje³⁹ są wedle stanu na koniec maja 2009 r. wiążące i powinny wejść w życie w uzgodnionym terminie.

Nowy system sądowego rozstrzygnięcia sporów pracowniczych w ramach ONZ wprowadza przede wszystkim zasadę dwuinstancyjnego postępowania. Z zasady tej wynikają dalsze konsekwencje, zarówno instytucjonalne, jak i proceduralne. Obecnie działający w ramach postępowania sądowego TAONZ oraz działające, w ramach wewnętrznego postępowania odwoławczego, rady odwoławcze i komitety zostaną zlikwidowane, a w ich miejsce powstaną dwa organy sądowe, powiązane instancyjnie. Będą to Trybunał ds. Sporów ONZ⁴⁰ i Trybunał Odwoławczy ONZ⁴¹. Poniżej przedstawione są zasadnicze regulacje dotyczące ich funkcjonowania⁴².

3.1. TRYBUNAŁ DS. SPORÓW ONZ (TSONZ)

Głównym założeniem powołania TSONZ jest zastąpienie postępowaniem sądowym funkcjonujących dzisiaj różnorodnych wewnętrznych postępowań odwoławczych. Dlatego zakres przedmiotowy jego jurysdykcji został określony dość szeroko. Trybunał będzie więc, w pierwszej instancji, mógł rozpatrywać przede wszystkim:

- odwołania od decyzji administracyjnej niezgodnej, zdaniem wnioskodawcy, z warunkami mianowania lub umową o pracę;
- odwołania od decyzji administracyjnej nakładającej sankcje dyscyplinarne;
- wnioski o nakazanie wykonania porozumień przyjętych w trakcie postępowania ugodowego⁴³.

Wnioski o wszczęcie postępowania w wyżej wskazanych sprawach będzie mógł złożyć:

- każdy członek personelu ONZ;
- każdy były członek personelu ONZ;
- każda osoba składająca roszczenie w imieniu niezdolnego do działania lub zmarłego członka personelu ONZ⁴⁴.

³⁹ Zob. rezolucję 63/253 z 24 grudnia 2008 r.

⁴⁰ United Nations Dispute Tribunal.

⁴¹ United Nations Appeals Tribunal.

⁴² Na podstawie ich statutów, stanowiących załączniki do rezolucji 63/253. W przyszłości w obu trybunałach mają zostać przyjęte także regulaminy określające szczegółowo ich funkcjonowanie.

⁴³ Art. 2 ust. 1 statutu TSONZ.

⁴⁴ Art. 3 ust. 1 statutu TSONZ.

Wnioski składane będą przeciwko Sekretarzowi Generalnemu ONZ jako głównemu urzędnikowi administracyjnemu ONZ⁴⁵.

Podobnie jak w obecnym stanie prawnym, będzie możliwość, w drodze specjalnego porozumienia, rozciągnięcia kompetencji TSONZ na organizacje wyspecjalizowane ONZ oraz na organizacje międzynarodowe i inne podmioty powołane na podstawie umowy międzynarodowej, uczestniczące we wspólnym systemie warunków zatrudnienia⁴⁶.

TSONZ składał się będzie z trzech pełnoetatowych i dwóch półetatowych sędziów. Będą oni powoływani na zalecenie Rady ds. Wewnętrznego Wymiaru Sprawiedliwości⁴⁷ przez Zgromadzenie Ogólne ONZ na jedną, nieodnawialną, siedmioletnią kadencję⁴⁸. Kandydaci na sędziów muszą prezentować wysoki poziom moralny oraz posiadać co najmniej 10-letnie doświadczenie sądowe w zakresie prawa administracyjnego, lub równorzędnego, w jednym lub kilku krajowych systemach wymiaru sprawiedliwości⁴⁹. Nie będą mogli zostać sędziami TSONZ obecni lub byli sędziowie Trybunału Odwoławczego ONZ. Sędziowie będą korzystać z pełnej niezależności i będą mogli zostać odwołani przed upływem kadencji jedynie przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w wypadku wykroczenia służbowego lub utraty zdolności do pełnienia funkcji. W ciągu natomiast pięciu lat po zakończeniu kadencji nie będą mogli zajmować w ONZ innych stanowisk niż sędziowskie⁵⁰. Sędziowie pełnoetatowi będą pełnić swe funkcje w Nowym Jorku, Genewie i Nairobi, choć statut przewiduje możliwość przeprowadzenia sesji trybunału w innym, uzasadnionym liczbą spraw, miejscu⁵¹. W związku z tym TSONZ będzie posiadał trzy sekretariaty, po jednym w każdym z tych miast⁵².

Wniosek do TSONZ zostanie uznany za dopuszczalny, jeżeli:

- TSONZ będzie kompetentny do jego rozpoznania;
- zostanie wniesiony przez uprawnioną osobę;
- kontestowana decyzja została wcześniej poddana przez wnioskodawcę procedurze *management evaluation* i
- został wniesiony we wskazanym w statucie terminie.

⁴⁵ Art. 2 ust. 1 statutu TSONZ.

⁴⁶ Art. 2 ust. 5 statutu TSONZ.

⁴⁷ Internal Justice Council. Jest to organ o charakterze opiniodawczym, powołany przez Zgromadzenie Ogólne ONZ (rezolucja 62/228). Głównym zadaniem Rady jest współudział w powoływaniu sędziów nowych trybunałów oraz formułowanie opinii dla Zgromadzenia Ogólnego ONZ, a także sporządzenie projektu kodeksu postępowania dla sędziów.

⁴⁸ Art. 4 ust. 2, 4 statutu TSONZ.

⁴⁹ Art. 4 ust. 3 statutu TSONZ.

⁵⁰ Art. 4 ust. 6, 8, 10 statutu TSONZ.

⁵¹ Art. 5 statutu TSONZ.

⁵² Art. 6 ust. 2 statutu TSONZ.

Wniosek winien być sporządzony w jednym z języków urzędowych ONZ. Złożenie wniosku do TSONZ nie będzie wywoływało, co do zasady, skutku zawieszającego wobec wykonania kontestowanej decyzji⁵³.

Sprawy przed TSONZ miałyby rozpatrywać zasadniczo jeden sędzia. Możliwe jednak będzie przekazanie sprawy do rozpoznania przez panel trzech sędziów w wypadku jej szczególnej zawichości lub ważności⁵⁴. Postępowanie w danej sprawie ma się składać z części pisemnej i z części ustnej. Co do zasady część ustna będzie publiczna, chyba że ze szczególnych okoliczności sprawy wyniknie konieczność jej przeprowadzenia bez udziału publiczności⁵⁵.

Uznając zasadność złożonego wniosku, TSONZ będzie mógł orzec:

— unieważnienie kontestowanej decyzji, ustalając, w wypadku decyzji dotyczącej powołania, awansu lub odwołania, odszkodowanie, które strona pozwana będzie mogła wypłacić alternatywnie do unieważnienia; i/lub

— odszkodowanie w wysokości w zasadzie nieprzekraczającej dwuletniej pensji podstawowej netto wnioskodawcy, w szczególnych okolicznościach trybunał będzie mógł przekroczyć ten limit⁵⁶.

Wyroki TSONZ będą wydawane na piśmie. Muszą one zawierać uzasadnienie wraz ze wskazaniem podstaw faktycznych i prawnych⁵⁷. Będą wiążące dla stron, ale nie ostateczne. Od wyroku trybunału każda ze stron postępowania będzie się mogła odwołać do Trybunału Odwoławczego ONZ na warunkach wskazanych w jego statucie. Zatem wyroki TSONZ staną się ostateczne, w braku odwołania, po upływie terminu do jego wniesienia⁵⁸.

Ostateczne wyroki będą mogły zostać poddane nadzwyczajnej procedurze odwoławczej w postaci rewizji. Wniosek rewizyjny będzie mogła wnieść każda ze stron postępowania w przypadku ujawnienia faktu o decydującym znaczeniu, który nie był znany ani stronie wnioskującej, ani trybunałowi w momencie wydawania wyroku⁵⁹. Wniosek rewizyjny będzie można wnieść w ciągu 30 dni od odkrycia takiego faktu, ale nie później niż po upływie roku od wydania wyroku⁶⁰.

W przypadku wątpliwości co do znaczenia lub zakresu wyroku TSONZ, każda ze stron będzie mogła wnieść o dokonanie przez trybunał wykładni w tym zakresie. Nie będzie to dotyczyło wyroków będących przedmiotem postępowania przed Trybunałem Odwoławczym ONZ⁶¹.

⁵³ Art. 8 statutu TSONZ.

⁵⁴ Art. 10 ust. 9 statutu TSONZ.

⁵⁵ Art. 9 ust. 3 statutu TSONZ.

⁵⁶ Art. 10 ust. 5 statutu TSONZ.

⁵⁷ Art. 11 ust. 1 statutu TSONZ.

⁵⁸ Art. 11 ust. 3 statutu TSONZ.

⁵⁹ Przy czym nieznanomość ta nie może wynikać z niedbałości.

⁶⁰ Art. 12 ust. 1 statutu TSONZ.

⁶¹ Art. 12 ust. 3 statutu TSONZ.

Wprowadzono wreszcie mechanizm wzmacniający egzekwowalność wyroków TSONZ. Jeżeli bowiem wyrok trybunału będzie wymagał wykonania go w ciągu konkretnego okresu, to w wypadku braku takiego wykonania każda ze stron będzie mogła wnieść o wydanie przez TSONZ nakazu wykonania⁶².

3.2. TRYBUNAŁ ODWOŁAWCZY ONZ (TOONZ)

Nowa procedura sądowego rozstrzygnięcia sporów pracowniczych w ONZ będzie, jak już wskazano, dwuinstancyjna. Tę drugą instancję ma stanowić właśnie TOONZ, powołany w miejsce dotychczas funkcjonującego Trybunału Administracyjnego ONZ. Głównym zatem zadaniem TOONZ będzie rozpoznawanie odwołań, wnoszonych przez którąkolwiek ze stron, od wyroków TSONZ. Podstawą do wniesienia odwołania będą następujące zarzuty:

- przekroczenie swojej jurysdykcji lub kompetencji przez TSONZ;
- niewykonanie jurysdykcji posiadanej przez TSONZ;
- popełnienie błędu co do prawa przez TSONZ;
- popełnienie istotnego błędu proceduralnego przez TSONZ lub
- popełnienie błędu co do faktów przez TSONZ, skutkujące przyjęciem oczywiście nieuzasadnionej decyzji⁶³.

Co do zasady odwołanie będzie można wnieść w terminie 45 dni od otrzymania przez stronę wyroku TSONZ⁶⁴. W przeciwieństwie do stanu obecnego, wniesienie odwołania do TOONZ będzie miało skutek zawieszający wykonanie wyroku TSONZ⁶⁵.

Poza zasadniczą kompetencją trybunałowi przyznano także kompetencje szczególne:

- orzekanie w sprawie odwołań od decyzji wydawanych w ramach Wspólnego Funduszu Emerytalnego Personelu ONZ⁶⁶;
- orzekanie w sprawie wniosków skierowanych przeciwko organizacjom wyspecjalizowanym ONZ oraz organizacjom międzynarodowym i innym podmiotom powołanym na podstawie umowy międzynarodowej, uczestniczącym we wspólnym systemie warunków zatrudnienia, o ile kompetencja taka będzie wynikała ze specjalnego porozumienia zawartego z TOONZ⁶⁷.

⁶² Art. 12 ust. 4 statutu TSONZ.

⁶³ Art. 2 ust. 1 statutu TOONZ.

⁶⁴ Art. 7 ust. 1 pkt (c) statutu TOONZ.

⁶⁵ Art. 7 ust. 1–5 statutu TOONZ.

⁶⁶ Art. 2 ust. 9 statutu TOONZ. W tym wypadku odwołanie będzie można wnieść w ciągu 90 dni od otrzymania kontestowanej decyzji — art. 7 ust. 2 statutu TOONZ.

⁶⁷ Art. 2 ust. 9 statutu TOONZ.

W skład trybunału wchodzić będzie siedmiu sędziów. Podobnie jak w wypadku TSONZ, będą oni powoływani jedynie na jedną, nieodnawialną, siedmioletnią kadencję przez Zgromadzenie Ogólne na zalecenie Rady ds. Wewnętrznego Wymiaru Sprawiedliwości. Kandydaci na sędziów winni cechować się wysokim poziomem moralnym i posiadać co najmniej 15-letnie doświadczenie sądowe w zakresie prawa administracyjnego lub równorzędnego w jednym lub kilku krajowych systemach wymiaru sprawiedliwości⁶⁸. Cieszyć się oni będą, podobnie jak ich koledzy z TSONZ, z pełnej niezależności, wzmocnionej możliwością ich odwołania przed upływem kadencji jedynie przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w wypadku wykroczenia służbowego lub utraty zdolności do pełnienia funkcji. Tak jak sędziowie TSONZ w ciągu pięciu lat po upływie kadencji nie będą mogli być mianowani na inne niż sądowe stanowisko w ONZ⁶⁹.

W zakresie funkcjonowania pozostawiono zasadę, że TOONZ jest sądem działającym sesyjnie. Co do zasady sesje będą odbywały się w Nowym Jorku⁷⁰. Jednakże jeżeli wpływ spraw będzie to uzasadniał, możliwe będzie przeprowadzenie sesji TOONZ w Genewie lub Nairobi. O terminach sesji zwykłych zdecydują zapisy zawarte w regulaminie TOONZ⁷¹.

Sprawy rozstrzygane będą przez panele składające się z trzech sędziów. W przypadku natomiast uznania, że sprawa dotyczy znaczącej kwestii prawnej, będzie możliwe przekazanie jej rozpoznania trybunałowi obradującemu w pełnym składzie⁷². Postępowanie przed trybunałem będzie mogło być dwufazowe, przy czym o przeprowadzeniu fazy ustnej zdecydują za każdym razem sędziowie prowadzący daną sprawę⁷³.

Po przeprowadzonym postępowaniu, jeżeli jego przedmiotem było odwołanie od wyroku TSONZ, Trybunał Odwoławczy ONZ będzie mógł przedmiotowy wyrok utrzymać, uchylić, zmienić lub zwrócić do ponownego rozpoznania⁷⁴.

W przypadku rozstrzygnięcia merytorycznego sprawy w drodze zmiany wyroku TSONZ lub trybach szczególnych, uznając rację wnioskodawcy, Trybunał Odwoławczy ONZ będzie mógł orzec o:

— unieważnieniu kontestowanej decyzji, ustalając, w wypadku decyzji dotyczącej powołania, awansu lub odwołania, odszkodowanie, które strona pozwana będzie mogła wypłacić alternatywnie do unieważnienia; i/lub

⁶⁸ Art. 3 ust. 1 statutu TOONZ.

⁶⁹ Art. 3 ust. 6, 10 statutu TOONZ.

⁷⁰ W związku z tym także w Nowym Jorku umiejscowiony został sekretariat tego trybunału.

⁷¹ Art. 4 statutu TOONZ.

⁷² Art. 10 ust. 1, 2 statutu TOONZ.

⁷³ Art. 8 ust. 3 statutu TOONZ.

⁷⁴ Art. 2 ust. 3 statutu TOONZ.

— odszkodowaniu⁷⁵ w wysokości w zasadzie nieprzekraczającej dwuletniej pensji podstawowej netto wnioskodawcy, jedynie w szczególnych okolicznościach trybunał będzie mógł przekroczyć ten limit⁷⁶.

Wyroki TOONZ wydawane będą w formie pisemnej. Muszą one zawierać uzasadnienie i wskazanie podstaw faktycznych i prawnych, na których zostały oparte⁷⁷. Dwa oryginały wyroków przechowywane będą w archiwum ONZ, stronom natomiast dostarczone zostaną kopie⁷⁸. Wyroki będą wiążące dla stron, ostateczne i nieodwołalne⁷⁹. Możliwe będzie ewentualne ich wzruszenie jedynie w drodze zastosowania nadzwyczajnego środka w postaci rewizji. Do jej wniesienia, podobnie jak w wypadku rewizji wyroku TSONZ, uprawniona będzie każda ze stron w przypadku ujawnienia faktu o decydującym znaczeniu, który nie był znany ani stronie wnioskującej, ani trybunałowi w momencie wydawania wyroku, o ile nieznanomość faktu nie wyniknęła z niedbałości. Wniosek rewizyjny będzie można wnieść w ciągu 30 dni od odkrycia takiego faktu, ale nie później niż po upływie roku od wydania wyroku⁸⁰.

Wyrok TOONZ będzie mógł być przedmiotem wykładni, co do jego zakresu lub znaczenia, przeprowadzonej przez trybunał na wniosek każdej ze stron⁸¹.

Wprowadzono, analogicznie do rozwiązań przyjętych w TSONZ, możliwość zgłaszania przez każdą ze stron wniosku o nakazanie wykonania wyroku⁸².

* * *

Zgodnie z rezolucją 63/253 oba omówione trybunały winny rozpocząć działalność z dniem 1 lipca 2009 r.⁸³ W celu zapewnienia płynnego przejścia ze starego systemu do nowego Zgromadzenie Ogólne ONZ w tej samej rezolucji przyjęło szereg postanowień o charakterze przejściowym. Przede wszystkim po 1 lipca 2009 r. Trybunał Administracyjny ONZ nie będzie przyjmował nowych spraw⁸⁴, a jego likwidacja nastąpi z dniem 31 grudnia 2009 r.⁸⁵ Sprawy zawisłe przed TAONZ w dniu jego likwidacji, a dotyczące ONZ i jego funduszy

⁷⁵ Wpłata odszkodowania będzie obciążała budżet tej struktury, przeciwko której postępowanie było prowadzone.

⁷⁶ Art. 9 ust. 1 statutu TOONZ.

⁷⁷ Art. 10 ust. 3 statutu TOONZ.

⁷⁸ Art. 10 ust. 7–8 statutu TOONZ.

⁷⁹ Art. 10 ust. 5–6 statutu TOONZ.

⁸⁰ Art. 11 ust. 1 statutu TOONZ.

⁸¹ Art. 11 ust. 3 statutu TOONZ.

⁸² Art. 11 ust. 4 statutu TOONZ.

⁸³ Pkt 27 rezolucji.

⁸⁴ Pkt 42 rezolucji.

⁸⁵ Pkt 43 rezolucji. Jednocześnie wydłużono do tego dnia kadencje członków TAONZ, które miały wygasnąć z dniem 31 grudnia 2008 roku — pkt 39 rezolucji.

i programów, zostaną przekazane do Trybunału ds. Sporów ONZ⁸⁶. Natomiast zawisłe sprawy dotyczące Wspólnego Funduszu Emerytalnego oraz organizacji wyspecjalizowanych ONZ i innych organizacji, zostaną przekazane odpowiednio Trybunałowi ds. Sporów lub Trybunałowi Odwoławczemu⁸⁷. Wreszcie zdecydowano o likwidacji z dniem 1 lipca 2009 r. wspólnych rad odwoławczych, wspólnych komitetów odwoławczych i komitetów odwoławczych działających w ramach funduszy i programów ONZ, a sprawy przed nimi zawisłe z dniem tym zostaną przekazane do TSONZ⁸⁸.

4. PODSUMOWANIE

Data 1 lipca 2009 r. jest przełomowa dla funkcjonariuszy Organizacji Narodów Zjednoczonych. W przeszłość odchodzi bowiem jeden z najstarszych systemów sądowego rozstrzygania sporów na linii funkcjonariusz–organizacja międzynarodowa. System w ostatnich latach dość powszechnie uznawany był za nieprzystający do aktualnych standardów sądowej ochrony uprawnień⁸⁹. Nowy system wydaje się znacznie bardziej odpowiadający wymogom stawianym prawu do rzetelnego procesu sądowego, a także oczekiwaniom samych funkcjonariuszy. Rozwiązania przyjęte przez Zgromadzenie Ogólne ONZ (dwuinstancyjność postępowania, wprowadzenie fazy ustnej postępowania, wzmocnienie niezależności sędziów) realizują postulaty przedstawiane w toku prac nad reformą. Nowy system zbliżył się bardzo swoim charakterem do modelu, który można chyba dziś uznać za wzorcowy w zakresie sądowego rozstrzygania sporów, a mianowicie procedur istniejących w ramach Unii Europejskiej⁹⁰. Oczywiście jest, że ocena efektywności nowych rozwiązań będzie możliwa dopiero po pewnym czasie ich praktycznej realizacji. Zgromadzenie Ogólne ONZ zdecydowało, że Sekretarz Generalny ma dokonać przeglądu nowego systemu i przedstawić raport w tej sprawie na 65. sesję Zgromadzenia⁹¹. Zatem pierwszych oficjalnych ocen spodziewać się należy na przełomie 2010 i 2011 r.

⁸⁶ Pkt 45 rezolucji.

⁸⁷ Pkt 46 rezolucji.

⁸⁸ Pkt 44 rezolucji.

⁸⁹ Redesign Panel w swoim raporcie uznał, że funkcjonujący dotychczas system nie był ani profesjonalny, ani niezależny. Wskazał także na jego wyjątkową powolność, niewydolność i nieefektywność.

⁹⁰ Szerzej na temat systemu unijnego zob. M. Strzałkowska, *Sąd do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej*, Toruń 2008.

⁹¹ Pkt 59 rezolucji 63/253.